

נספח: סיכום הלכות למשה מסיני

סיכום הלכות למשה מסיני אנו מוצאים אצל הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה. הוא אומר שם: „ואני אכלול בכאן רוב הדינים שנאמר בהן הל"מ ואפשר שיהיה הכל" והולך ומונה שם שלשים ושלש (א) הלכות אשר קורא אותן בשם הלמ"מ.

ראוי לציין שבספר „משנה תורה" יש כמה הלכות, אשר הרמב"ם מציין כהלמ"מ, ולא נכללו ברשימתו שבהקדמתו לפירוש המשנה, וכן לא ציין בספר „משנה תורה" כהלמ"מ את כל אלה, אשר מנה בהקדמתו. נתווספו לכך גם מספר הלמ"מ, שצוינו בתור כאלה בפירוש המשנה.

רשימה מפורטת שניה הננו מוצאים בשו"ת „חוות יאיר" (סי' קצ"ב) להרב ר' חיים יאיר בכרך, אשר נושא ונותן באותן ההלכות, שמנה הרמב"ם, ומוסיף עוד עליהן, בין כאלה שברור לו שהם הלמ"מ, בין כאלה שיש מקום לגמגם בדבר. אחריו החזיק הרב ר' חיים ביברפלד בספרו „ואלו ההלכות" בו סידר מערכות מערכות. מערכה א' — הכוללת את ההלכות שמנה הרמב"ם (ב) מלבד אלה אשר צוינו במשנה בביטוי „באמת אמרו". מערכה ב' — ההלכות אשר הוסיף עליהן בעל „חוות יאיר". מערכה ג' — הלכות שהוסיף הרהמ"ח. נוסף לכך אסף הרהמ"ח כל „באמת אמרו", „גמירי", „דבר תורה" ו„רמוז" שבש"ס. — ספרו זה של הרב חיים ביברפלד ראוי לציין מיוחד, כי בו נמצא האוסף הגדול ביותר של הלמ"מ עם מראה מקומות מושלם ודיון קצר, אך ממצה בכל הלכה והלכה, נוסף לדיון יסודי בבעית ההלמ"מ בכלל.

כן פורסם ב„החלוץ" משנת תרי"ט (חוברת ד' ע' 28 וכו') מאמר „הלכה למשה מסיני" אשר בו נמנו הלמ"מ, וכיניהן כאלה, אשר לא נמנו ע"י קודמיו. וכן פורסם ע"י הרב בנימין ברוך גוטה בסוף „ספר שיטה מקובצת החדש" חלק ראשון, „קונטרס הלכה למשה מסיני", ההולך כפי הנראה בעיקר בעקבותיו של המאמר ב„החלוץ". בעקבותיהם אספנו אנו את ההלמ"מ, והננו מגישים בזה סיכום, מבלי לחשוב שהגענו למנות כל מה שנזכר בספרות התלמוד ובספרות הראשונים כהלמ"מ. אנו מציינים כאן רק את המקור העקרי של כל הלכה, והרוצה לעיין בדבר ביותר פרוטרוט יוכל למצאם בספרים שציין אותם.

(א) עיין לעיל הערה 5.

(ב) עיין גם „הלכה למשה מסיני" להרב אליעזר צבי רבל (ניו יורק תש"ב). ועיין „הלכה למשה מסיני" להרב שלמה רפאל יהודה ליאון טימפלו (אמ"ד תצ"ד) שהקדים את רצ"ה חיות בכמה מדבריו.

וזה סדרן:

- א. ההלקות שמציין אותן הרמב"ם כהלמ"מ
 - א. בהקדמתו לפירוש המשנה
 - ב. ב"משנה תורה" ולא הוזכרו בהקדמה
 - ג. בפירוש למשנה ולא הוזכרו לא בהקדמה ולא ב"משנה תורה"
- ב. ההלכות שלא באו ברמב"ם
 - א. הנזכרות בספרות התלמודית
 - ב. המנויות ב"חזון יאיר" ומפורשות בראשונים.
 - ג. המנויות ב"חזון יאיר" ולא הוזכרו בפירוש בראשונים
 - ד. מהמנויות ב"ואלה ההלכות".
 - ה. נוספות.

א. ההלכות שמציין אותן הרמב"ם כהלמ"מ

- א. בהקדמתו לפירוש המשנה
1. חצי לוג שמן לתודה ה' מעשה הקרבנות פ"ט ה"כ: ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות? בחצי לוג שמן. ושיעור זה הלמ"מ.
2. רביעית שמן לנזיר ה' נזירות פ"ח ה"א: ומושח העשרים ברביעית שמן, ושיעור זה הלמ"מ.
3. י"א יום שבין גידה לנידה ה' אסורי ביאה פ"ו ה"ג: והלמ"מ שאין בין זמן נידה לזמן נידה אלא אחד עשר יום בלבד.
4. גוד גמ' עירובין ד: כי אתאי הלכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה. רש"י: דאמרינן בכמה דוכתי גוד אחית, גוד אסיק.
5. לבוד ה' שבת פט"ז ה' י"ח: הרי שהקיף בקנים ואין בין קנה לחברו שלשה טפחים, או שהקיף בחבלים ואין בין חבל לחברו שלשה טפחים, הרי זו מחיצה גמורה... וכל השעורין האלו הלמ"מ הן.
6. דופן עקומה ה' סוכה פ"ה הי"ד: סוכה גדולה שהקיפיה בדבר שאין מסככין בו בצד הדפנות מלמעלה, אם יש משפת הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות פסולה; פחות מכן, רואין כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל וכשרה. ודבר זה הלמ"מ.
7. שיעורין (ג) ה' מאכלות אסורות פ"ב הי"א: כל השיעורין ומחלקותם

(ג) בזה נכלל גם מה שהביא בחו"י ציון ס"ה עולת ראייה מעה כסף ועולת חגיגה שתי כסף (עיין "אלו ההלכות" ציון ס"ז בהלמ"מ). ע"פ ירוש. פאה פ"א ה"א, וחוס' חגיגה ז ד"ה ר' יוחנן ותוס' קידושין י"ז ד"ה ונילף. וכן נכלל בזה מה שהביא בחו"י בציון ע"ב וע"ג משו"ת הרא"ש (ריש סי' י"ח) בן י"ג לעונשין, וביאת בת ג' (ועיין הלכה 24 ו"אלו ההלכות" סי' ע"ו) ובן ט' (לש"ז) וזמני גדלות סריס. והא ד"ג שנה ויום אחד בעינן שלמות (וא"ל:

הלמ"מ. (ד)

- ה' טומאת המת פ"ב ה"ב: אע"פ שהשעורין כולן הלמ"מ הן.
8. חציצין גמ' ערובין ד: אמר ר' חייא בר אשי אמר רב: שיעורין, חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. ושם ע"ה: חציצין דאירייתא... כי אתאי הלכה לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ולשאינו מקפיד, וכדר' יצחק, דאמר ר' יצחק: דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. ובה' מקוואות פ"א הי"ב: דבר תורה, אם היה דבר החוצץ וחופה את רוב האדם, או רוב הכלי, לא עלתה להן טבילה, והוא, שהקפיד עליו ורוצה להעבירו, אבל, אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב, בין עבר, בין לא עבר, אינו חוצץ, ואע"פ שחופה את רובו, וכן, אם היה חופה מיעוטו אינו חוצץ, אע"פ שהוא מקפיד עליו.
9. מחיצין ה' שבת פט"ז ה' י"ח: שאין מחיצה פחותה מעשרה, וכל השיעורין האלו הלמ"מ הן.
10. ערב ה(ה) ה' לולב פ"ז ה"כ: הלכה למשה מסיני, שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב.
11. ניסוך המים (ה) ה' תמידין ומוספין פ"י ה"ו: כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח, ודבר זה הלכה למשה מסיני.
12. תפלין על קלף
13. מזוזה על דוכסוסטוס
14. ספר תורה על גויל ה' תפלין פ"א ה"ח: הלמ"מ, שיהיו כותבין ספר תורה על גויל, וכותבין במקום השיער; ושיהיו כותבין תפלין על הקלף, וכותבין במקום הבשר; שיהיו כותבין המזוזה על דוכסוסטוס, וכותבין במקום השיער.
15. שיון של תפלין
16. קשר של תפלין

ההלכות" סי' ק"א) המובא בשם הרא"ש בשיטה מקובצת לערכין ל"א: סימן ח' ד. שמא הוא הלמ"מ. וכן כלול בזה שיעורין של עונשין (עיין „ואלו ההלכות" סי' ע"ח) ע"פ יומא פ. ושיעור מלא תרווד רקב מטמא במגע וכו' (עיין שם סי' ק"ו) ע"פ רש"י ד"ה רקב חולין קכ"ו: . ויש לכלול בזה גם המובא בתוס' כריתות ו: ד"ה המפטם פרס בשחרית, דהאי שעור פרס שחרית ופרס ערבית הלמ"מ הוא. וכן בס' יראים סי' של"ד אהא דתניא בכריתות פ"ה קטרת היתה נעשית שס"ח מנה, ש. מנין משקלן לא מצינו במקרא. אלא היא הלמ"מ. וכן יש לכלול הא דירוש. פאה פ"א ה"א: חומש מנכסיו למצוות... כך היתה הלכה בידי' וכו' בגר"א ב„שנות אליהו" „דהוה... הלמ"מ דאל יבובו יותר [מחומש]."

(ד) עיין לעיל הערה 11.

(ה) נשמט בהקדמות הנדפסות ונמצא בהקדמה שנדפסה ע"פ כ"י ע"י המבורגר, עיין

לעיל הערה 5.

17. רצועות שחורות
 18. תפלין מרובעות
 19. מעברתא בתפלין
 20. נכרכות בשערן
 21. נתפרות בגדין (1) ה' תפלין פ"ג ה"א: שמנה הלכות (ז) יש במעשה התפלין כולן הלמ"מ... ואלו הם: שיהיו מרובעות, וכן תפירתן בריבוע, ואלכסונו בריבוע, עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות. ושיהיה בעור של ראש צורת שי"ן מימין ומשמאל. ושיכרוך הפרשיות במטלית. ושיכרוך אותן בשיער מעל למטלית, ואחר כך מכניסן לבתיהן. ושיהיו תופרין אותן בגידין. ושעושין להן מעברות. (ח) ושיהיו הרצועות שחורות. ושיהיה הקשר שלהן קשר ידוע כצורת דל"ת.
22. כותבין ס"ת בדיו (ט) ה' תפלין פ"א ה"ה: אם כן מה מיעטה ההלכה שנאמר למשה מסיני שיהיו כתובין בדיו?... שאם כתב בספרים, או בתפלין, או במזוזות אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונין, או בזהב, הרי אלו פסולין.
23. ומסורגלי (י) ה' תפלין פ"א הי"ב: הלמ"מ, שאין כותבין ספר תורה, ולא מזוזה, אלא בשרטוט, אבל תפלין אין צריכין שרטוט (ועיין הלכה 116).
24. פחותה מבת שלש שנים אין ביאתה ביאה. גמ' נדה מ"ה כשם שכל התורה הלמ"מ, כך פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה הלמ"מ. רמב"ם פירוש המשנה נדה פ"ה מ"ד: בת שלש שנים ויום אחד ביאתה ביאה, וזה הדבר הלמ"מ, ופחותה משלש שנים ויום אחד אין ביאתה ביאה.
25. העושה שדהו שני מיני חטיף, עשאן גורן אחת, נותן פיאה אחת, שני גרנות נותן שתי פיאות ה' מתנות עניים פ"ג הט"ו: זרע שני זרעים ממין אחד, כגון שזרעה שני מיני חטים, או שני מיני שעורים, אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת, שתי גרנות נותן שתי פאות. ודבר זה הלמ"מ.
-
- (ו) עיין גם הלכה 41 ור"ט 58.
 (ז) בהקדמתו מנה רק שבע הלכות, וכאן מנה גם, ושיכרוך הפרשיות במטלית, ועיי"כ יש שמנה, ועיין הלכה 40.
 (ח) לרמב"ם תיתורא דתפלין ומעברתא דתפלין אחד הם. ולתוס' מנחות ל"ה: ד"ה מעברתא תיתורא ומעברתא תרתי נינהו. ושניהם הלמ"מ. עיין מנחות ל"ה: א"ר חננאל א"ר: תיתורא דתפלין הלמ"מ. אמר אביי: מעברתא דתפלין הלמ"מ. ועיין כ"מ ברמב"ם פ"ג הל"א ועיין הגהות מימוניות שם פ"ג. ובחז"י מנה תיתורא בציון נ' ומעברתא בציון י'. עיין הלכה 50.
 (ט) לפי ההלכה המובאת מהרמב"ם מוכח דהלמ"מ היא גם בתפלין ובמזוזה. עיין הלכה 34.
 (י) לפי ההלכה המובאת מהרמב"ם קאי לא רק אס"ת, אלא אף אמזוזה. עיין הלכה 35.
 ועיין גם הלכה 116.

26. זרעוני גינה שאין נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לתוך בית סאה משנה כלאים פ"ב מ"ב: באמת אמרו (יא) זרעוני גנה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה. ובפירוש המשנה לרמב"ם: וכל מקום שנאמר במשנה „באמת” הוא הלכה למשה מסיני. והוא ע"פ ירושלמי כלאים פ"ב ה"ב: באמת: א"ר לעזר כל מקום ששנו באמת הלמ"מ. ועיין ה' כלאים פ"ב ה"ג. שלא ציין שהוא הלמ"מ. ואין מכאן ראיה שבחיבורו חזר בו, כי כן לא ציין בהלכות אחרות. עיין הלכה 24 וכן הלכה 8. ועיין הלכה 30—32 ור"ט 39. שהן ג"כ „באמת”.
27. עשר נטיעות מפוזרות לבית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן ה' שמיטה ויובל פ"ג ה"ה: עשר נטיעות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה, ודבר זה הלמ"מ.
28. ערלה בחו"ל ה' מאכלות אסורות פ"י ה"י: אבל איסור ערלה בחו"ל הלמ"מ, שודאי הערלה בחו"ל אסורה, וספקה מותר.
29. עגוד של דבלה שנטמא מקצתו תורמין מן הטהור שיש בו ה' תרומות פ"ה ה"ז והלמ"מ שעיגול של דבלה, שנטמא מקצתו תורמין לכתחילה מן הטהור שבו על הטמא שבו.
30. החזן רואה מהיכן התינוקות קוראין ירוש. שבת פרק א' הלכה ד': באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קוראין. א"ר לעזר: כל מקום ששנינו באמת הלמ"מ. ועיין הלכה 26.
31. האשה חוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה ירוש. שבת פ"ו ה"ב: באמת אמרו האשה החוגרת בסינר, בין מלפניה, בין מלאחריה חייבת. א"ר אליעזר: כל מקום ששנו באמת הלמ"מ.
32. ביין התירו לערב קשה ברך גמ' ב"מ ס': באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך, מפני שהוא משביחו (וכללו הרמב"ם כאן בגלל שנאמר בו „באמת אמרו”).
33. עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ה' מתנות עניים פ"ו ה"ה: והלמ"מ, שיהיו מפרישין בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית.

- ב. הלמ"מ שנזכרו ב„משנה תורה” ולא הוזכרו בהקדמה למשנה
34. כותבים תפלין ומזוזות בדיו ה' תפלין פ"א ה"ה: אם כן מה מיעטה ההלכה שנאמר למשה בסיני שיהיו כתובין בדיו? שאם כתב בספרים או בתפלין או במזוזות אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב, הרי אלו פסולין (עיין הלכה 22 ובהערה שם).
- (יא) עיין לעיל פ"ג.

35. כותבין מזוזה בשרטוט ה' תפלין פ"א הי"ב: הלמ"מ, שאין כותבין ס"ת ולא מזוזה אלא בשרטוט. (עיין הלכה 23 ובהערה שם.)
36. עבודת הארץ שלשים יום סמוך לשיעית. ה' שמטה ויובל פ"ג ה"א: עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשיעית הלמ"מ.
37. שמנה מיני טרפות ה' שחיטה פ"ה ה"ב: ויש שם חלאים אחרים, אם יארעו לה תחשב טרפה, והן הלמ"מ, ושמנה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני, ואלה הן: דרוסה, נקובה, חסרה, נטולה, פסוקה, קרועה, נפולה ושבורה.
38. סממני הקטורת ה' כלי המקדש פ"ב ה"א: הקטורת נעשית בכל שנה ושנה ועשייתו מצות עשה... ונתפרשו בתורה ארבעה מסממניה והן נטף ושחלת וחלבנה ולבונה, ושאר סממניה הלמ"מ.
39. ימי הזב זהזבה וימי הסגרו של מצורע, הרי אלו עולין לו ה' נזירות פ"ז ה"ט: נזיר שנצטרע, והחלט, כל ימי חלוטו, ושבעת ימי ספירו שסופר אחר שיטהר לצרעתו בין תגלחת ראשונה לשניה, אין עולין לו מימי נזירותו. אבל ימי הסגר עולין לו, וכן, אם זב בשרו, בין איש, בין אשה כל ימי זיבתן עולין להן, אע"פ שהן טמאין, ודבר זה הלמ"מ הוא. (יב)
40. פרשיות של תפלין נכרכות במטלית ה' תפלין פ"ג ה"א: יש במעשה תפלין כולן הלמ"מ... ושיכרוך הפרשיות במטלית. (עיין הלכה 15—21 ובהערה שם). (יג)
41. יריעות ספר תורה נתפרות בגדין ה' ספר תורה פ"ט הי"ג: וכשתופרין היריעות אין תופרין אותן אלא בגדים של בהמה, או חיה טהורה, ואפילו מנבלות וטרפות שלהם, כדרך שתופרים את התפלין, ודבר זה הלמ"מ
42. ה' בועל ארמית קנאין פוגעין בו ה' איסורי ביאה פ"ב ה"ד: כל ה' בועל כותית, בין דרך חתנות, בין דרך זנות, אם בעלה בפרהסייה, והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל, או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו, הרי אלו משוכחין וזריון, ודבר זה הלמ"מ הוא.
43. עמוני ולא עמונית ה' איסורי ביאה פ"ב הי"ח: הלמ"מ, שהעמוני הזכר, והמואבי הזכר, הוא שאסור לעולם שישא בת ישראל, אפילו בן בנו עד סוף העולם, אבל עמונית ומואבית מותרת מיד כשאר האומות.
44. קביעת החודש ה' קידוש החדש פ"ה ה"ב: ודבר זה הלמ"מ הוא, שבזמן שיש סנהדרין קובעין ע"פ הראיה, ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין ע"פ החשבון הוזה שאנו מחשבין בו היום, ואין נזקקין לראיה.

(יב) עיין נזיר נ"ד, באמת אמרו ועיין הלכה 26.

(יג) ומה שתמה בחו"י ציון נ' מנא ליה, נ"ל פשוט שכך פירש הרמב"ם וטולין במטלית שברוש. פ"א ה"ט, כורכין בשיער וטולין במטלית.

- ג. הל"מ שבאו בפירושו המשנה ולא הוזכרו ב"משנה תורה" ובהקדמה למשנה
 45. אין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרוב, אלא לרחק
 המקורבין בזרוע ולקרוב המרוחקין בזרוע לשון המשנה
 עדיות פ"ח מ"ז — הלמ"מ. והרמב"ם פירשה בפירושו למשנה שם, ונראה
 מפירושו שהיא הלמ"מ ממש.
 46. שבעה משקין המכשירין פי' המשנה לרמב"ם פ"ו מ"ד: ...ואלו:
 כולם אסמכתות והעיקר הלמ"מ (אולם במהדורת דירנבורג נאמר קבלה במקום
 הלמ"מ).

ב. הלכות שלא הובאו ברמב"ם

א. הנזכרות בספרות התלמודית

47. מקרא סופרים ועיטור סופרים, קריין ולא כתיבין, כתיבין,
 ולא קריין נדרים ל"ז. א"ר יצחק: מקרא סופרים וכו' הלכה למשה
 מסיני.
 48. זוגות פסחים ק"י: כי אתא רב דימי אמר: שתי ביצים, ושתי אגוזין,
 ושתי קשואין, ודבר אחר — הל"מ. (עיין שם שכוונתו לאיסור זוגות. אמנם
 ברמב"ם והמכילתא דרשב"י להרב מנחם כשר — גיר"ורק תש"ג — ע. קנ"ג
 מביא מכ"י של מדרשים בשם "תנו רבנן", "אמרו חכמינו", או "תנו התם",
 הלמ"מ שלא יפחתו לעני (או לפי כ"י אחד: לאדם) בלילי הפסח מארבעה
 כוסות, שני קשואין, שני אגוזים ושתי ביצים ודבר אחר — עיי"ש מה שמפרש.)
 49. שיר התפר מגילה י"ט: ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן: שיר
 התפר הלמ"מ, ומחו לה אמוחא — עיין רש"י, שהכוונה לספר תורה. ועיין
 תוס' שם. וכנראה, שבגלל מה שפירש ברש"י ד"ה ומחו, לא הביאו הרמב"ם.
 50. תיתורא דתפלין וא"ר חננאל א"ר: תיתורא דתפלין הלמ"מ. ועיין
 הערה ח' למה לא הביאו הרמב"ם.
 51. דלית של תפלין ויוד של תפלין שבת ס"ב. ואמר אביי: דלית
 של תפלין הלמ"מ. ואמר אביי: יוד של תפלין הלמ"מ. ועיין תוס' שם ד"ה
 שין וכן עיין דק"ס. ובגלל זה לא הביאם הרמב"ם.
 52. מנצפ"ך ירושלמי מגילה פ"א ה"ט: משום ר' מתיא בן חרש אמרו:
 מנצפ"ך הלמ"מ.
 53. כותבין ספרים על עורות בהמה טהורה ועל עורות חיה
 טהורה מס' סופרים פ"א ה"א: והלמ"מ שכותבין [ספרים] על עורות
 בהמה טהורה ועל עורות חיה טהורה. ועיין ירוש. מגילה פ"א ה"ט.

54. מטלית בס"ת שנקרע מס' סופרים פ"ב הי"א: ס"ת שנקרע מטלה עליו מבחוץ. ועיין ירוש. מגילה פ"א ה"ט.
55. תופר תפיריו [של ס"ת] מבחוץ ולא מבפנים מס' סופרים (ב) פ"א ה"ג (מהדורת היגער — ניו יורק תר"ץ): הלמ"מ, שתופר תפיריו מבחוץ ולא מבפנים.
56. כסת עגולה והכדור והאימום והקמיע והתפילה שנקרעה אבות דרכי נתן פ' י"ט בסופו: א"ר אלעזר בן עזריה: חמשה דברים למדנו מר' אליעזר... אלו הן: כסת עגולה, והכדור, והאימום, והקמיע, והתפילה שנקרעה, מה הן? אמר להם: טמאים הם (והזהרו בהן), והטבילו אותן כמה שהן, [והזהרו בהן] ש[הן] הלכות קבועות שנאמרו לו למשה בסיני. ושם בפרק כ"ה הן נקראות „הלכות גדולות שנאמרו למשה בסיני“ וכן בדרך ארץ רבה, סוף פרק ג', ועיין סנהדרין ס"ח ע"א, ור"ש לכלים פ"ג מ"א, ומקוואות פ"י מ"ב.
57. האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר במדבר רבה י' ז' הלמ"מ, שהאיש מדיר וכו'. ובגמרא דילן סוטה כ"ג: האיש מדיר וכו' א"ר יוחנן: הלכה היא בנזיר, ופירש"י שם הלמ"מ היא בהלכות נזיר.

ב. המובאות בחו"י ומפורשות בראשונים

58. מזוזות נתפרות בגידין מגלה ח: הא לתופרן בגידין... זה זה שוין רש"י ד"ה לתופרן: והלמ"מ היא בתפלין ומזוזות, שיהיו נתפרות בגידין (עיין הלכה 21). ומה שהקשה בחו"י ציון י"ג עיין ב„ואלה ההלכות“ שחירץ כבר הרש"ש במגלה שם.
59. האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה סוטה כ"ג: א"ר יוחנן: הלכה היא בנזיר. ופירש"י הלמ"מ היא בהלכות נזיר. (עיין הלכה 57).
60. חמש חטאות מתות כל שבחטאת מתה באשם רועה. בכורות ט"ז: חמש חטאות מתות הלכתא גמירי לה. ושם ע"ב: אשם נמי הלכתא היא. ופירש"י בתמורה ט"ו. ד"ה אינה מתה, דחטאות המתות הלמ"מ.
61. נזיר עולם הכביד שערן מיקל בתער ומביא שלש בהמות נזיר ד' תוס' ד"ה ומביא ג' בהמות בשעה שמיקל הלמ"מ.
62. חצי נזק צרורות ב"ק ג: חנ"צ דהלכתא גמירי לה ופירש"י שם ד"ה בחצי נזק צרורות: דהילכתא גמירי לה למשה מסיני; ובשו"ע חו"מ ס' ש"ץ ס"ג: ודבר זה הלמ"מ.

63. כל גזירה שוה דילפי רז"ל רש"י גדה י"ט: ד"ה אין אדם דן גזירה שוה מעצמו: אלא אם כן קבלה מרבו הלכה למשה מסיני.
64. ב' קברות להרוגי בית דין סנהדרין מ"ז: ב' קברות גמרא גמירי לה, ופרש"י שם ד"ה גמרא גמירי לה: הלמ"מ.
65. ארבעה מיתות בית דין סנהדרין נ"ג: ארבעה מיתות ביד גמרא גמירי לה, ופיר"ח: כלומר הלמ"מ.
66. חמש טבילות ועשרה קידושין לכהן גדול ביום הכפורים יומא ל"ב. א"ר חסדא: גמירי חמש טבילות וכו' ופירש"י שם ד"ה א"ר חסדא: הלמ"מ.
67. ציון קברות מו"ק ה: גמרא גמירי לה ופירש"י שם ד"ה גמירי: מסיני.
68. אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד סנהדרין ק"א: : גמירי, דאין ישיבה בעזרה וכו' ופירש"י שם ד"ה גמירי: הלמ"מ.
69. הלכות שחיטה רש"י חולין כ"ז. ד"ה וקרא: כיון דהלכות שחיטה הלמ"מ הן.
70. שהיה לטמא בעזרה רש"י שבועות י"ד חייב: ושוהין הללו הלכה למשה מסיני הם במי שנטמא בעזרה.
71. שתי סמיכות בצבור מנחות ס"ב: גמירי ורש"י שם: מסיני.
72. מדות לח שבמקדש מנחות פ"ה: גמירי דו' מדות של לח היו במקדש. ואף שהחוי"ב ציון מ"ה מפקפק אם היא הל"מ, הרי הגמרא משווה גמירי זה להא דגמירי שתי סמיכות בצבור ובוה אמר רש"י בפירוש גמירי מסיני. עיין הלכה 71.
73. פרוע ראש ששימש במיתה סנהדרין כ"ב: : — גמרא גמירי לה ורש"י שם גרס הלכתא גמירי לה ומפרש מסיני. וברמב"ן השגות לספר המצוות מצוות ל"ת קס"ג—ה': אבל המצוה הנוהגת לדורות בפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כך חילל וחייב מיתה... והיא הלמ"מ.
74. ערל פסול לעבודה ומחל עבודה זבחים כ"ב: וי"ח: : דאמר ר' חסדא: דבר זה מתורת משה רבנו לא למדנו... אלא גמרא גמירי לה ופירש"י מו"ק ה': מסיני. ועיין תענית י"ז: שמשווה פרוע ראש לערל. עיין הלכה 73 וי"107.
75. עצם כשעורה נזיר מגלח על מגעו ועל משאו נזיר נ"ו: נ"ו. עצם כשעורה הלכה. רש"י שם, ד"ה איבעיא להו: עצם כשעורה הלמ"מ, דנזיר מגלח עליו.
- ועיין ב"וואלה ההלכות" ציון נ"ה שמברר, שלרש"י הלמ"מ עיקר דין עצם

- כשעורה שמטמא במגע ובמשא, אבל לא באהל, וכן הלמ"מ דנזיר מגלח עליה. לעומת זאת סובר תוס', דהלמ"מ היא רק מה שנוזר מגלוחו. ועיין כ"מ לה' טומאת מת פ"ג הל' י', שמפרש, מה שאמר הרמב"ם שם ש"טומאת עצם אחד הלכה מפני השמועה" — כוונתו הלמ"מ.
76. טומאת תהום בנזיר ועושה פסח פסחים פ"א: טומאת התהום הילכתא גמירי לה. רש"י ד"ה מהלכה: כגון קבר טומאת התהום הלמ"מ בנזיר ועושה פסח. וכן ברש"י ד"ה נטמא גופו שם פ:.
77. וסתות נדה ט"ו: : קסבר [ר' הונא] וסתות דאורייתא... רבב"ח סבר וסתות דרבנן ופירש"י שם ד"ה דאורייתא: הלמ"מ.
78. סדר משמרות של הכהנים בעבודת בית המקדש השגות הרמב"ן בספר המצוות מ"ע ל"ו: והעיקר הנראה מכל מה שהזכירו במשמרות שהיא מצוה מקובלת ממש מסיני ולא נכתבה בתורה... ולא חדשו הכהנים והלויים מעצמם, אלא ששמרו קבלה הלמ"מ.
79. מעלות יומא, מ"ד: : א"ר אחא בר אהבה: שמע מינה מעלות דאורייתא, והכי גמירי לה. רש"י שם ד"ה מעלות דאורייתא: מעלות שמנו חכמים במשנה במסכת כלים בפרק קמא (משנה ח'), דקאמר התם הר הבית מקודש מירושלים וכו' דאורייתא נינהו, הלכה למשה מסיני, הכי גמירי להו. ועיין כ"מ ה' ביאת מקדש פ"א ה"ט, שהרמב"ם סובר כמאן דאמר מעלות דאורייתא.
80. בג' מקומות הלכה עוקרת מקרא סוטה ט"ז: ופי' רש"י שם ד"ה עוקרת: הלמ"מ באה ועוקרת את הפסוק.
81. קנבוס ולוף אסרה תורה מנחות ט"ו: : קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי. והרא"ם ב"ספר יראים" קנ"ב (דף ע"ח) כתב שהם הלכה למשה מסיני (מובא ב"חיות יאיר").
82. נשים פטורות מן הסוכה סוכה כ"ח: : אמר רבא: הלכתא נינהו (לשון רבים, כלומר, הא דנשים פטורות מן הסוכה, והא דנשים חייבות בעינוי. ולתוס' שם הגירסא "הילכתא היא" לשון יחיד, בחדא מינייהו הילכתא ותו לא). רש"י שם אמר רבא הילכתא נינהו: הנך תרי מילי ליכא למידרשינהו לתרווייהו מקראי... אלא ע"פ הלכה שנאמרה למשה מסיני. ושם ע"ב: אמר אביי: לעולם סוכה הילכתא. ורש"י שם ד"ה אמר אביי: הילכתא היא... שהלכה למשה מסיני פוטרתן.
83. כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר חולין ס"ו: תוס' ד"ה כל שיש לו: וא"ת, מנין היה להם זה לחכמים?... וליכא למימר מאדם שקרא להם שמות קים להו הכי... דהא לא משמע במקרא, שקרא שמות אלא לבהמות ועופות... ויש לומר "מכל אשר יקרא לו האדם", יש לרבות אפילו דגים; ואיכא

- למימר דמאדם קים להו. ואם תמצא לומר, שלא קרא להם שמות, יש לומר דהכי קים להו הלכה למשה מסיני (ועיין גם הלכה 113).
84. העומר היה מנופה בי"ג נפה מנחות ע"ו: רש"י ד"ה העומר: הלכה למשה מסיני.
85. הלכות טומאה סוכה י"ח: שאני הלכות טומאה, דהכי גמירי להו (ארובה שבבית, ובה פותח טפה, טומאה בבית, כולו טמא, מה שכנגד ארובה טהור; טומאה כנגד ארובה, כל הבית כולו טהור; אין בארובה פותח טפה, טומאה בבית כנגד ארובה טהור, טומאה כנגד ארובה, כל הבית כולו טהור). ביצה ל"ז: : המת בבית, ולו פתחים הרבה, כולן טמאים; נסתם אחד מהן, הוא טמא וכולן טהורים; חשב להוציאו באחד מהן, או בחלון, שיש בו ארבעה על ארבעה, מצלת על הפתחים כולן. ושם דף ל"ח. רש"י ד"ה בדאורייתא: ודרך יציאתה הלמ"מ, כדאמרינן בסוכה, דהלכות טומאה הכי גמירי להו.
86. טומאה רצוצה רש"י סוכה ד: ד"ה ה"ג: טומאה רצוצה, שאין לה חלל טפה הימנה לגג שכנגדה עד לרקיע טמא, דבוקעת ועולה, וכן הלכה למשה מסיני.
87. סמכינן ארובא אפילו דליתא קמן חולין י"ב: רש"י ד"ה פסח: אלא וודאי הלכה למשה מסיני הא דסמכינן ארובא... אי נמי...
88. מדות שהתורה נדרשת בהן פסחים כ"ד: רש"י ד"ה ואם אינו ענין: וכל המדות הלכה למשה מסיני. ועיין בהקדמה למשנה ברמב"ם: „במדות השלש עשרה הנתונות על הר סיני שהתורה נדרשת בהן. והוא על פי מכילתא דרשב"י בריש משפטים: „ר' ישמעאל אומר: אלו שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן שנמסרו למשה בסיני“.
89. ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה ראש בריש ה' מקוואות בשם ר"ת, וכן כ' המרדכי בה' מקוואות. (ובחו"י בהשמטות דף שכ"ח ע"ב מביא בשם הרש"ל על ש"ד, ותמה על הרש"ל מה שהביא שכ"כ התוס' בפ' הגזול, וכ' שלא מצא זאת בתוס'. אכן הרש"ל הביא מה שהביא מן המרדכי, ושם כתוב וכ"כ ריב"ן פ' הגזול.)
- ג. לא הוזכרו בראשונים במפורש כהלמ"מ
90. נזיר שמשון נזיר ד': הריני כשמשון... הרי זה נזיר שמשון וע"ב שם: אלא גמרא גמירי לה.
91. פסולי המוקדשין בשריפה פסחים פ"ב: : כל פסולו בקדש בשריפה, לא שנא קדשים קלים, ולא שנא קדשי קדשים, גמרא גמירי לה. ורש"י גרס הלכתא גמירי לה. עיין הלכה 73.

92. פרשיות שבתורה ברכות י"ב: : גמירי, דכל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן, דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן.
93. ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור חולין ט: : הילכתא גמירי לה מסוטה.
94. גולל ודופק מטמאין במגע ובאהל כקבר חולין ע"ב: מחלקת ר"ע ור' ישמעאל. לר"ע מן התורה, ולר"י, "הלכתא גמירי לה". וברמב"ם ה' טומאת המת פ"ב הט"ו כתב: "וטומאתן מדברי סופרים" ותמה עליו הראב"ד ע"ש. ועיין בכסף משנה שם. ובספר "מרכבת המשנה" שם מביא בה"ג דלרמב"ם היא הלמ"מ, וקראה ד"ס. (יד)
95. ד' אמות ברשות הרבים שבת צ"ו: : גמרא גמירי לה.
96. מעשה מרחשת ומחבת מנחות ס"ג: : גמרא גמירי לה. (טו)

ד. מהמנויות ב, ואלו ההלכות

97. שחיטה לעוף חולין כ"ד: למ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה... רש"י ד"ה אבל: מתורה שנמסרה למשה על פה, דהיינו הלמ"מ.
98. משקיבי מטבחיא פסחים י"ז: : א"ר פפא: ...משקי בית מטבחיא הלכתא גמירי לה. רש"י ד"ה הלכתא גמירי לה: מסיני דלא מטמאו. ועיי"ש ברש"י ד"ה והא ר"ש: ...הלמ"מ.
99. מילה דוחה שבת שבת קל"ב: : מילה גופה דברי הכל דוחה שבת. מנלן? אמר עולא: הלכה. וכן א"ר יצחק: הלכה. רש"י ד"ה וביום השמיני: ומילה גופה דדחיא שבת אמרינן לקמן הלמ"מ.
100. קשר עליון של ציצית מנחות ל"ט: : אמר רבא: שמע מינה קשר עליון דאורייתא. רש"י ד"ה קשר עליון: ...הלמ"מ. ועיין סנהדרין פ"ח: ד"ה קשר עליון.
101. תפלין שציפון זהב פסולות סנהדרין מ"ח: : דתניא ציפון זהב... פסולות. רש"י ד"ה פסולות: הלמ"מ.
102. מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה סנהדרין פ"א: רש"י ד"ה והיכא רמיזא: ודאי הלמ"מ היא הך עונש דכיפה.
103. כלי חרס נטהר בכונס משקה נדה מ"ט: : א"ר אסי: שונין, כלי חרס שיעורן בכונס משקה. רש"י ד"ה שונין: הלמ"מ.
104. האשה שנדרה בנזיר — היו לה מעות סתומים והפר לה (יד) ביארנו במאמר לעיל פרק ג', שאין מקום לתמיהת "מרכבת המשנה" על כך. (טו) בחו"י בתשובה ציון ל"ה מביא גמירי אין חיה שביהודה גדילה על פירות שבגליל ובר פסחים ג"ב:

- בעלה יפלו לנדבה גזיר כ"ד: במשנה ובגמרא בדרך כ"ה א"ר יוחנן: הלכה היא בניזיר, ובתוס' ד"ה הלכה: הלמ"מ היא, דסתומין יפלו לנדבה.
105. קריאת הלל רמב"ן ספר המצוות השגה לשרש א' (דפוס וורשא דף י: ויהיה [אפשר] קריאת ההלל הלמ"מ.
106. היתר נדרים רמב"ן בפירושו לכמדבר ל' ב': והנה היתר הנדרים לא נתפרש בתורה, אבל היא הלמ"מ ותלאו הכתוב בחוט השערה...
107. בד"כיתנא זכחים י"ח: ממאי דהאי בד כיתנא הוא?... רבא אמר: מהכא, פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם. א"ל רב אשי לרבינא: והא, עד דאתא יחזקאל מבלן? ולטעמך, הא דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדרבי יחזקאל בן בוזי למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי, עד שבא יחזקאל מבלן? אלא גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכיה על קרא: הכא נמי גמרא גמירי לה כו'. ועיין הלכה 74 דערל פסול לעבודה הוא, "מסיני", וכן כאן. (טז)

ה. נוסח

108. קביעת יום הכפורים שבת קט"ו: פי' רבינו חננאל: שהלמ"מ שלא לקבוע יום כפור סמוך לשבת, בין מלפניה, בין מלאחריה.
109. שטר קדושין ושטר מכר קדושין ט: : הילכתא ניהו פירש"י למשה מסיני. ועיין תוס' ד"ה הילכתא דלא קאי אלא אשטר מכר.
110. פריעה יבמות ע"א: חוס' ד"ה לא ניתנה: וא"ת אם לא ניתנה פריעה עד יהושע היכי גמרינן מיניה הא כתיב: „אלה המצוות” — שאין נביא רשאי לחדש מעתה? וי"ל, דהלמ"מ הוא, ויהושע אסמכיה אקרא.

(טז) ב„ואלו ההלכות” מביא עוד הלכות אלה:

סתם נזירות שלושים יום כן כתב ב„תפארת ישראל” בפירושו למשנה נזיר פ"א מ"ג (סי' כ"ה) ועיין ב„ואלו ההלכות” ציון פ"א שפקפק הרבה בדבר. חצי לוג מים לסוטה מנחות פ"ח: רש"י ד"ה חצי לוג מים לסוטה: הילכתא גמירי לה. וכותב ב„ואלו ההלכות” ציון פ"ג מדחשיב ליה בהדי חצי לוג שמן לתודה דידיעין דהוא הלמ"מ (עיין הלכה 1) וכן מכיוון שו' מדות של לח הן הלמ"מ (עיין הלכה 72), הרי האי נמי הלמ"מ.

קידוש ידים ורגלים במקדש ערכין י"ט: : קידוש ידים ורגלים עד הפרק דאורייתא... הילכתא גמירי לה.

מעות קונות ב"מ מ"ז: : א"ר יוחנן: דבר תורה מעות קונות. ומביא ראיה שהוא הלמ"מ, מכיוון שר"ל שינה לשונו ואמר משיכה מפורשת מה"ת, ולא ד"ת, וכן שמצינו ד"ת שהוא הלמ"מ — הרי גם זה לר"י הלמ"מ. אכן מביא גם שלהר"ן בפ' הזהב כ"ו אמרה מסברה.

בגדי כה"ג ביוה"כ בשחר עדיפי יומא ל"ח רש"י ד"ה מיתבי: ...ומשום דלא רמזה משה באורייתא, והלכתא הוי גמירי לה, אתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. — ועיין בגליון הש"ס דמציינן וכעין מה דאיתא בתענית דף י"ז ע"ב. ועיין הלכה 107.

111. א חד ידוע ושניים הוא מוצא עתה בתחילה אין לו שכונת קברות נזיר ס"ה. תוס' ד"ה אחד ידוע: רשב"ם פי' הלמ"מ היא.
112. מת שחסר אין לו שכונת קברות נזיר ס"ה: תוס' ד"ה מת שחסר: קשה להבין למה? ושמה הלמ"מ הוא.
113. שבעה מיני דגים טמאים הם חולין ס"ה: תני אבימי בריה דרבי אבהו: ו' מיני דגים (רש"י: טמאים) הם. ולתוס' חולין ס"ו: ד"ה כל, לפי תרוץ שני, הכי קיבלוהו לחכמים מהלמ"מ (ועיין גם הלכה 83).
114. מעשה בראשית רמב"ן בפירושו לתורה בראשית א' א': ...הידיעה ליחידים שבהם הלמ"מ עם התושבע"פ.
115. פריעה ופרימה באכל ביום ראשון רמב"ן בפירושו לתורה ויקרא י' ו': ואין פריעה ופרימה באכלות אלא מדברי סופרים, או שיהיה יום ראשון הלמ"מ...
116. אסור להלוות לנכרי ברבית שיטה מקובצת ב"מ ע: בסופו בשם הרשב"א: משמע דלר"נ אסור להלוות לנכרי ברבית דבר תורה והלמ"מ.
117. שרטוט בתפלין בס' יראים ס' י"ו: שהלמ"מ, שצריך לסרגל תפלין מארבעה רוחות... והא דאמר במנחות תפלין לא בעי שרטוט... הכי פירש, לא בעי שרטוט בין שורה לשורה, אלא מד' רוחות... ושמעתי פי' אחר, אבל זה שמעתי מפי רבינו יעקב זצ"ל. וכן ב"שכלי לקט השלם" סוף ענין תפלין: והר" אביגדור ג"י כתב... משם ר' יעקב זצ"ל, דהיכי דאמרינן, דמזוזה הלמ"מ, דצריכה שרטוט (עיין הלכה 23) הכי נמי אמרינן, דתפלין הלמ"מ, דאינו צריכין שרטוט, ואם שרטטן פסולין.
118. שאובה שהמשיכה כולה טהורה מרדכי ה' מקוואות: כתב הראם בס"י וז"ל: שמעתי מפרש, דהלמ"מ היא, ולא שנא המשיכה על גבי קרקע, ולא שנא המשיכה על גבי רצפת אבנים. ולא נראה, דלא אמר ר' יוחנן אלא המשיכה על גבי מקום שהמים ראויות להבליע בקרקע.
119. פרי עץ הדר — אתרוג שכלי הלקט השלם ס' שב"ט: קבלה היתה בידיהן, הלמ"מ, שפרי עץ הדר הוא אתרוג, וכל אחד ואחד היה מפרש משמעות דקרא, וסימן שקבל מרבו, ומסורת שהיתה בידו מאבותיו הלמ"מ.
120. אי בדרי לה סמא חיי כ"מ לה' שחיטה פ"ו הי"ב"ג: ונראה שמפרש רבינו גמירי — הלמ"מ, דאי בדרי לה סמא חיי (עיין חולין נ"ד). (י)

(יז) ב"מגלת אסתר" ל"ספר המצוות" ל"ת קצ"ח מביא שחמץ בתעריבות לוקה ואין בו כרת הוא הלמ"מ.